

Big Jack, el sanguinari d'Àngel Ferran

VICENÇ PAGÈS JORDÀ > TEXT

L'humorisme laberíntic d'Àngel Ferran

Àngel Ferran va néixer a Palafrugell el 1892.

Als anys vint i trenta va treballar a Barcelona com a redactor a *La Publicitat*, va ser l'ànima d'*El Be Negre* i va col·laborar a *Mirador* i *D'Ací i D'Allà*, entre d'altres publicacions. Després de la guerra es va exiliar i va morir a Tolosa el 1971. Per l'anonimat de molts dels seus escrits i pel fet que només va publicar un llibre en vida, Josep Maria Cadena l'anomena «l'humorista desconegut».

>> **Àngel Ferran en un article del núm. 324 del *Mirador* del 2 de maig de 1935.**

Sosté William Faulkner que la literatura es compon d'experiència, observació i imaginació. Els llibres s'escriuen amb el que ens succeeix, amb el que succeeix als altres, i també amb el que ens inventem que succeeix. Cada autor combina aquests elements a la seva manera i obté el que els crítics literaris anomenen «un món propi». Ara bé: si només tenim en compte la nostra experiència, obtenim autobiografia; si només observem, obtenim descripcions; si només utilitzem la imaginació, llavors obtenim Àngel Ferran.

En el cas de l'escriptor palafrugellenc, la imaginació no consisteix a recombinar fragments d'experiència, sinó a crear de cap i de nou —com un déu hiperactiu—, de manera que els seus contes no s'assemblen a cap fragment de la realitat, i amb prou feines s'assemblen a altres contes (ara mateix, només se m'acudeixen dos contistes amb característiques semblants, i tots dos són fora del *mainstream*: Diego Ruiz i Emili Olcina). De fet, els contes d'Àngel Ferran ni tan sols s'assemblen entre si, excepte en la tendència al final sobtat —amb cua—, a la metaficció i a la paradoxa, de vegades forçada i sempre sorprenent.

Costa entendre fins a quin punt els textos d'Àngel Ferran són humorístics, fins a quin punt són paròdia o crítica. De fet, a vegades costa entendre frases o paràgrafs sencers. És com si la imaginació se li desboqués i el conduís a terrenys desconeguts. En algun moment podem arribar a pensar que l'autor és psicològicament inestable, i en altres podem invocar el poder creatiu de les avantguardes: totes dues característiques s'han vinculat sovint a la literatura de l'absurd, de la qual Ferran és un representant prou digne.

Prenguem, per exemple, el conte titulat *Les conseqüències immorals d'una imprudència temerària*. S'inicia amb un personatge que, per circumstàncies que no fan al cas, és ingressat en una presó. Els barrots de la finestra són verticals i horitzontals, de manera que formen quadrats per on penetra

l'aire fred. Com a conseqüència, el personatge agafa un reuma quadriculat: el dolor queda dividit en quadrícules que de mica en mica l'apotecari va guarint. Una de les quadrícules, però, resta incurable; després, el dolor salta d'una quadrícula a l'altra, sense un patró establert. El conte acaba quan un professor de patologia utilitza el cos del malalt com a ruleta: es tracta d'encertar quina quadrícula serà la pròxima on arribarà el mal. Cal afegir que el professor feia trampa?

Altres contes són (per)versions d'històries conegudes com *Samsó i Dalila* o *La nena que feia soroll quan menjava* (metaconte inspirat en les rondalles infantils). *1r de novembre*. *Tots Sants* (subtitulat *Narració cubista*) presenta variacions sobre històries de por. *El soldat desconegut* narra les vicissituds d'un país tan petit que tots els soldats són coneguts. Aturem-nos, finalment, en el conte titulat *De la prehistòria a la civilització*, que tracta sobre l'evolució dels Homes del Sac. De-

En el cas de l'escriptor palafrugellenc, la imaginació no consisteix a recombinar fragments d'experiència, sinó a crear de cap i de nou

cantats cap a l'antropologia, els Homes del Sac compren un terreny al Camerun on experimenten amb els nadius, els quals acaben demanant auxili a la Societat de Nacions. La història acaba si fa no fa com el rosari de l'autora. Alguns d'aquests contes tenen més gràcia que d'altres. Tots sense excepció són breus i delirants. En general, el desenvolupament no és tan aconseguit com els detalls: un sant que tira l'aureòla al foc, un pobre que a Holanda es veu obligat a pidolar amb bicicleta, un tigre ferotgement vegetarià.

Àngel Ferran aborda amb naturalitat la raresa, mentre que s'aproxima a la vida quotidiana com si fos una extravagància. I ho fa amb un llenguatge modern, tallant, genuí, que defuig tant la carrincloneria sentimental com els camins fressats que sovint tempten el periodista. Fixem-nos en aquest fragment d'*El parc de Toronto*: «On han fugit les fúries? Veritat és que en temps dels grecs no en quedaven més que comptats exemplars. I els centaures, per què s'acabaren? De la fi d'aquests se'n sap quelcom, però no pas tot. Si

grecs i romans no haguessin abandonat la hibridació a gent poc intel·ligent, i haguessin tingut tècnics, més ben dit, zootècnics competents, celebrant cada any els concursos de ramaderia andròhics i les curses que requeriria el millorament de la raça, tindríem ara una bona munió de ciutadans que ens portarien el cavall, tan útil per a entrar en certs estaments socials».

Xavier Benguerel recorda que Àngel Ferran «havia fet riure de tot cor mitja Barcelona» amb les cròniques que escrivia sobre l'activitat municipal. Eugeni Xammar troba que va ser «un gran humorista». El crític més contundent va ser Josep Pla, nascut a la mateixa vila però cinc anys després. Segons Pla, Ferran «era un gran humorista amb un estil difús, antihumorístic, pesat». Perquè ningú no es confongui, li dedica els pitjors adjectius del seu repertori: «antitradicionalista» i «inintel·ligible». El primer se'l mereix, però també es podria substituir per un de més positiu, com ara «original». Pel que fa al segon, és cert a estones, tot i que també incorpora moments saborosos i enlluernadors. Potser l'adjectiu que li convé és el «recargolat» en què coincideixen Jaume Passarell i Josep Maria Casasús.

Des de l'any 1924, en què va publicar quatre contes a la col·lecció *Els Contistes Catalans*, Àngel Ferran va restar inèdit fins al 2008, quan amb *Big Jack, el sanguinari* va aparèixer a la col·lecció *Els Altres Clàssics* de l'editorial Contravent. El llibre aplega una vintena de textos publicats en revistes dels anys vint i una valuosa aproximació biogràfica que firma Montserrat Lunati. El recull destaca per un gran nombre de defuncions. Ara bé, els morts de Ferran eviten qualsevol forma de patetisme, ans al contrari, ja que se situen dins els dominis de l'humor negre: quan el personatge es mor, el lector més aviat sent pujar un somriure irònic. Hem d'afegir que *Big Jack, el sanguinari* va ser el primer i últim llibre d'aquella col·lecció.

Vicenç Pagès Jordà
és escriptor.

Àngel Ferran aborda amb naturalitat la raresa, mentre que s'aproxima a la vida quotidiana com si fos una extravagància